

FOTOESSAY

FORVILDET

Stillehavsøsters på afveje

ALMA SKJOLD KNUDSEN, AMALIE RAAKILDE BLADT JESPERSEN,
MARIA HELENE ANDERSEN OG KRISTIAN FRANDBSEN¹

I det følgende bidrag stiller vi skarpt på fortællingerne om en af de mange arter, som over det seneste århundrede er blevet introduceret til Danmark som følge af industri og øget samhandel. Genstanden for vores undersøgelse er stillehavsøstersen *Magallana gigas*. Dette undseelige, tilsyneladende immobile dyr bragte os i forsommeren 2019 i kontakt og samtale med østerskyndige stemmer i vandkantsdanmark, der hver især og på forskellig vis kunne belyse østersens sociale liv.

Som navnet antyder, stammer dyret oprindeligt fra Stillehavet, nærmere bestemt fra havområderne mellem Japan og Sydøstasien. Herfra blev den importeret til British Columbia, hvor den med succes blev dyrket som akvakultur. Da den europæiske østers grundet overhøstning og sygdom i 1940'erne blev erklæret uddød i det europæiske vadehav, lå det, i lyset af en fortsat efterspørgsel på østers, lige for at indføre østersyngel fra både de canadiske kolonier og fra japaniske bestande og starte en kommerciel produktion af stillehavsøsters ved den hollandske vadehavskyst (Nehring 2011:3). Ifølge marinbiologen A.C. Drinkwaard blev østersopdrættere ved østersens introduktion i Europa i 1964 informeret om, at østersen ikke kunne formere sig på de hollandske breddegrader (Drinkwaard 1998:303). Alligevel så man allerede fra midten af 1970'erne de første vilde bestande, som blev kendt under betegnelsen *weed oysters* (Nehring 2011:3).

Efterfølgende har der også været eksperimenteret med stillehavsøsters som akvakultur flere steder i de danske farvande. Den blev første gang indført til Lillebælt i 1979 fra bestande i Tyskland og England. Her blev den – i øvrigt ligesom i Siefjorden – dyrket kommercielt indtil årtusindskiftet, hvor kolonien blev efterladt med den forventning, at den ikke ville sprede sig yderligere. Selv om stillehavsøsters ikke blev kultiveret i Limfjorden, blev de opbevaret og oprenset i bassiner her, hvorfra enkelte undslupne individer er blevet fundet længe efter, at denne praksis ophørte (Nehring 2011:4). I 2006 blev etablerede

kolonier dokumenteret i den vestlige ende af Limfjorden i forbindelse med et større studie af stillehavsøstersens udbredelse (Christensen & Elmedal 2007:91). Ligeledes er østersen i dag veletableret i det danske vadehav, hvor den første gang blev observeret fritlevende på blåmuslingebanker i Ho Bugt i 1996 (Kristensen & Phil 2007:3).

Vores undersøgelse af fortællingerne om stillehavsøstersen som invasiv art tager udgangspunkt i de to sidstnævnte lokationer. Her foretog vi i forsommeren 2019 et feltarbejde i forbindelse med studenterudstillingen „Vi, dyrene“, som samme år kunne opleves på Moesgaard Museum. Med fokus på de mere-end-menneskelige relationer mellem førerhunde og blinde, måger i bymiljøet og østers i de danske farvande ønskede vi og vores medstuderende at skubbe til de besøgendes opfattelser af forholdet mellem kultur og natur. Vores kollektive bidrag til udstillingen tog afsæt i en undren over, hvordan forbindelser mellem mennesker og (andre) dyr rekonfigureres i, hvad toneangivende tænkere karakteriserer som den antropocæne tidsalder (Crutzen & Stoermer 2000; Zalasiewicz et al. 2010; Latour 2014; Haraway 2015; Waters et al. 2016; Steffen et al. 2007). Et af de primære kendetegn for *det antropocæne* er opdagelsen af den menneskelige påvirkning på kloden, og særligt inden for human- og samfundsvidenskabelig antropocænforskning har fokus været rettet mod menneskets relation med det mere-end-menneskelige (Tsing et al. 2020). I vores udstillingsrum forsøgte vi netop at belyse menneskets rolle som medskaber af naturen.

Få begreber har over de forgangne to årtier skabt så meget akademisk debat som Crutzen og Stoermers om den antropocæne tidsalder. Siden begrebet i 2000 først blev foreslået som faggeologisk term (Crutzen & Stoermer 2000:17-18), har forskere i vidt forskellige videnskabelige discipliner diskuteret, hvorvidt vi reelt har bevæget os ind i en ny geologisk tidsalder, og hvad dette i så fald indebærer både for os mennesker og for vores medarter. Som analytisk linse refererer den antropocæne epoke til, at menneskelig aktivitet for bestandigt vil kunne påvises som målbare aflejringer i jordens geologiske lag (fx i form af plastik). Og fordi menneskets tilstedeværelse således er forevigt, argumenteres der for, at vi endegyldigt bør anerkende vores udtræden af den holocæne epoke og ind i den antropocæne: menneskets tidsalder (Waters et al. 2016). I antropologien kommer denne debat blandt andet til udtryk i en reaktualisering af refleksioner over forholdet mellem kultur og natur. Den tager også form som en opfordring til at undersøge, hvordan vores opfattelse af, hvad det vil sige at være menneske, forandres, når vi retter blikket mod vores medarter (Kirksey & Helmreich 2010: 549). Stridspunktet i denne debat er ikke, hvorvidt menneskets påvirkning af kloden er reel eller ej. Snarere diskuteres det, hvornår denne epoke startede (Lewis & Maslin 2018), samt om den universelle forestilling om mennesket, som ligger i

termen antropocæn, er fyldestgørende (Haraway et al. 2015). Begge overvejelser rejser spørgsmål med politiske og moralske implikationer og peger på en ulige medvirken i de nuværende økologiske krisers opståen, hvilket igen rammesætter fordelingen af ansvar og diverse løsningsmodeller.

I vores arbejde med stillehavsøstersen har vi fra projektets start draget nytte af den forståelsesramme, der afledes af „det antropocæne“. En central indsigt i den sammenhæng er, at jordens fremtid i et antropocænt perspektiv fremstår som et mere åbent spørgsmål end tidligere, idet menneskelig aktivitet i langt højere grad inddrages i forståelsen for og udredningen af de biologiske udviklinger samt udvekslinger, der finder sted i biotoper over hele verden (Dalby 2013: 185). Den antropocæne forståelsesramme giver os i udgangspunktet muligheden for at fokusere på de menneskelige aktiviteter, der har stillehavsøstersen som invasivt subjekt i centrum. Hermed italesættes disse aktiviteter som reaktioner på udviklingen op til nu. Samtidig giver perspektivet også mulighed for at problematisere de fremtidige konsekvenser, der findes i forlængelse af den invasive arts virke.

Som antropolog Simon Dalby skriver, er spørgsmål om klodens fremtid også yderst politisk ladede (op.cit.184). Det bliver eksempelvis tydeligt, når ressourceknaphed, klimaforandringer og de sociale såvel som politiske konsekvenser heraf sættes på dagsordenen som miljøsikkerhedsspørgsmål af global karakter (Rüttinger et al. 2015). På et mere jordnært niveau undersøger Dalby spørgsmålet om menneskeheden og klodens fremtidige sikkerhed gennem Foucaults begreb *biopolitik*, der også i høj grad omhandler *governance*. Biopolitikken i Dalbys arbejde kan forstås som todelt, idet menneskets biologiske karakter danner grundlag for politiske strømninger, fordi vores overlevelse afhænger af klodens økosystemer, og vores kulturelle udviklinger udspiller og efterlader sig spor i de fysiske omgivelser, vi kalder økosystemer. I forbindelse med stillehavsøstersen bliver biopolitik relevant som et udtryk for de praktiske konsekvenser af kategoriseringen af arten som invasiv, helt konkret gennem implementeringen af forvaltningspraksisser og muligheder for iværksættere og økoturister. I vores undersøgelse har vi udforsket nogle af disse biopolitiske, menneskelige og mere-end-menneskelige aktiviteter, der finder sted i forbindelse med et dyr, der formelt er kategoriseret som uvelkomment.

Om sådanne forvaltningspraksisser skriver Tomaz Mastnak et al. (2014) i deres artikel:

De fleste, der advokerer for hjemmehørende plantearter, ved godt, at der ikke er nogen vej tilbage til et prækolonialt miljø. Det synspunkt er en distraktion. Det egentlige problem er, at vi stadig lever i et *kolonialt* miljø. Vi lever med arven fra botaniske koloniseringer uden overhovedet at vide det. Denne arv er

ikke blot noget, der danner baggrund for socialt og politisk liv (op.cit.370, min oversættelse).

Det antropocæne bagtæppe for vores undersøgelse giver netop mulighed for at bringe denne pointe i forgrunden: Idéen om at kontrollere hele økosystemers udviklinger fra menneskelig side er illusorisk og vildledende. En konstruktiv tilgang til problematikker om invasive arter og herunder det biopolitiske aspekt må tage højde for en koloniseret natur og spørger derfor snarere om, hvordan mennesket så skal forholde sig som medskaber af sine økologiske omgivelser.

Vores besøg langs de danske kyststrækninger, hvor stillehavsøstersen har gjort sit indtog, vidner om det samme. Der hersker ingen tvivl om, at stillehavsøstersen er ved at kolonisere nye habitater. I det postkoloniale landskab langs den danske kyst hersker der ingen tvivl om, at en menneskeskabt, omend mere-end-menneskelig, koloni har etableret sig.



Limfjorden set fra Løgstør. Limfjorden er sammen med Belon, Frankrig, de eneste steder i verden, hvor europæiske østers lever vildt. Lokalt bliver denne østers kaldt for limfjordsøsters. De to østersarter lever på forskellige dybder i fjorden. (Foto: Linn Lykke Larsen).

Det sammenfiltrede liv i vandkanten

Invasive arter defineres af miljøstyrelsen som „[...] dyr og planter, der spredes til områder, som de ikke selv ville kunne sprede sig til, og som har en negativ effekt på den oprindelige biodiversitet“ (Miljøstyrelsen n.d.). Som antropolog Jon Rasmus Nyquist pointerer, er en hyppig kritik af begrebet om invasive arter inden for humaniora og samfundsvidenskab, at definitionen fremskriver en idé om en ahistorisk natur bestående af geografisk afgrænsede biotoper, hvori det *naturlige* dyre- og planteliv er uden for menneskelig indflydelse (Nyquist 2015: 35). I sin artikel om den invasive agatudse i Australien kritiserer han den hidtidige tekstlige bias i den akademiske behandling af invasive arter, hvorved man har glemt at kigge på, hvordan mennesker faktisk agerer og taler om de invasive arter (op.cit.35-36). Vi følger Nyquist i denne pointe: Begrebet invasive arter kan i teorien virke selvmodsigende. Derfor er det netop væsentligt ikke blot at kortlægge, hvorvidt en art er invasiv eller ej, men snarere at undersøge, hvordan såkaldte invasive arter virker i verden, og hvad de gør ved verden.

Til forsvar for begrebet invasive arter er et argument, at årsagen til de manglende nuancer bunder i dent pragmatiske ophav. Begrebet bliver benyttet i en forvaltningspraksis, hvor det er essentielt, at man trækker grænsen et sted. Man kan måske ikke tale om en „oprindelig natur“, fordi det „oprindelige“ principielt kan referere helt tilbage til istiden (hvis ikke længere tilbage), og hvor helt andre arter dominerede i det, vi i dag forstår som dansk natur (Mastnak et al. 2014). I forvaltningspraksis betyder dette dog snarere, at her omtales en biotop, som er opstået gennem mange hundrede år og har opnået en vis form for biologisk balance og særegenhed. Her kan en fremmed art som stillehavsøstersen potentielt vende op og ned på dynamikkerne i fødenettet på ganske få år, givet dens adaptive robusthed og evne til effektivt at sprede og formere sig. Som et redskab i praktisk bevarelse af biodiversitet, hvor man bedømmer, hvilke nye arter som højst sandsynligt vil forringe biodiversiteten, er begrebet derfor nyttigt. Det tjener til en afvejning af, hvor man skal indsætte ressourcer i naturforvaltningen til forebyggelse og bekæmpelse af påstået ødelæggende, ikke-hjemmehørende arter. Det er så at sige en pragmatisk kategorisering i henhold til et bestemt formål om at bevare en høj biodiversitet og særlige naturtyper både i Danmark og i internationalt regi. Her skal flere internationale aftaler sikre en fælles europæisk indsats for at hindre spredningen af invasive arter, eksempelvis „ballastvandskonventionen“, som skal forhindre spredningen af skadelige arter gennem ballastvand (Ravn 2015:14).

Vi vil dog alligevel nuancere dette begreb, idet vi efterlyser en kvalitativ undersøgelse af de sociale og økonomiske krusninger, som sådan en introduktion skaber. Vi vil, ligesom Nyquist, undersøge, hvad netop denne invasive art betyder for vores østerskyndige informanter. Vi forsøger derfor at belyse den sociale,

levede forståelse af begrebet invasiv art og at undersøge, hvordan mennesker lever med stillehavsøstersen, på trods af at den formelt set er en ubuden gæst. For hvor mennesket skrives ind i begrebet via det „invasive“ – det er per definition mennesket, som har introduceret arten, er mennesket ret fraværende i den efterfølgende bedømmelse af, hvad introduktionen af en invasiv art medfører. Stillehavsøstersen er ikke, hævder vi, invasiv uden for tid og sted. Det er først noget, den bliver som konsekvens af menneskelige aktiviteter. Fortællingen om stillehavsøstersens ankomst og videre liv i de danske farvande kan kun forstås, hvis blikket rettes mod den sociale og økonomiske kontekst, som ledte op til dens introduktion og siden har omgivet den – den mere-end-menneskelige udvikling, som vandkantens beboere og deres nye nabo indgår i. For som vi vil vise, er stillehavsøstersen i realiteten på mange måder en integreret del af Danmarks vandkant. I den lokale natur er nye nicher opstået for blandt andet den nye art asiatisk strandkrabbe og den hjemmehørende blåmusling, som har tilpasset sig østersrevene ved at kile sig ind imellem dem. Og socialt og økonomisk er der blevet skabt forretning på den, selv om den forvaltningsmæssigt er klassificeret som uvelkommen.



Østersskaller og handsker. Iført kraftige gummihandsker kan vores informanter høste muslinger og østers uden at skære sig. (Foto: Lars Raakilde Jespersen).

Ambivalens blandt entusiaster: udfordrende fordele og fordelagtige ulemper

På Vadehavscentret sydvest for Ribe bliver fordele og ulemper ved stillehavsøstersen set som en vekselvirkning mellem tilpasninger til og forandringer af biotopen. Klaus Melbye, biolog og leder af Vadehavscentret – Porten til UNESCO Verdensarv – fortæller, hvordan han opfatter fremkomsten af stillehavsøstersen som en konsekvens af menneskelig samhandel: „[...] vi tror, vi kan styre alt. Vi er nødt til at lave nogle erkendelser af, at når vi rejser mere, end vi nogensinde har gjort, og finder planter og dyr fra hele verden, så er vi også årsag til, at vi ændrer vores eget landskab.“

Som direktør for Vadehavscentret er Klaus engageret i at bevare og opretholde den unikke biotop, som udgør Vadehavet og officielt gør den til verdensarv. Den indsats indbefatter regulering af nytilkomne arter i området. Han accepterer dog også, at man i en globaliseret verden ikke kan fastholde biotoper. Klaus peger på, at med en øget global samfærdsel er spredningen af arter uundgåelig, og det giver derfor kun mening at tale om natur, hvis naturen også involverer mennesket og dets påvirkning af landskabet. Selv om han ikke bifalder de biologiske konsekvenser, stillehavsøstersen har for Vadehavet, mener han, at det er naivt at bekæmpe introducerede arter – især stillehavsøstersen, der mod forventning har vist sig at være særdeles yngledygtig i dansk farvand: „Det er ikke, fordi jeg siger, de er velkomne. Men hvis vi begynder at tro, at vi kan fjerne dem, så var de penge brugt meget bedre på alt muligt andet naturgenopretning.“

Tanja, der er naturvejleder ved Naturcenter Tønning på Rømø, er meget enig i den misforståelse, der ofte ligger i koblingen mellem naturforvaltning og fuldkommen kontrol. Stillehavsøstersen er her for at blive, mener hun, hvorfor vi også må anskue den som et vilkår for fremtiden. Derfor påpeger hun også fordelene for de dele af vandkantsdanmark, hvor stillehavsøstersen har etableret sig. Her forlænges turistsæsonen nemlig ind i vintermånederne og det tidlige forår, hvor østersplukningen finder sted, og „[...] og det er jo rigtig fint, hvis man gerne vil skabe helårsarbejdspladser“.

Selv om Tanja udtrykker glæde ved sæsonens udvidelse med lokaløkonomiske fordele, bekymrer hun sig om de beskrevne risici forbundet med stillehavsøstersens fremkomst. Stillehavsøsters i Vadehavet kan forårsage sygdomsudbrud, der kan skade blåmuslinger og hjertemuslinger, og i nogen udstrækning forventes de også at udkonkurrere ovennævnte arter på fødegrundlag og habitat (Christensen & Elmedal 2007:134). Bliver disse risici til virkelighed, vil tilstanden udfordre mange af de strandfugle, der spiser muslingerne, fordi de er ude af stand til at åbne stillehavsøstersens markant hårdere skal. Omvendt skabes der andre steder nye afhængighedsforhold: I Limfjorden afhjælper stillehavsøstersens evne til at

filtrere store mængder vand opblomstringen af alger, hvilket sikrer et sundere vandmiljø (op.cit.97).

For Klaus er stillehavsøstersens tilstedeværelse et udtryk for en præmis, vi må leve med, når verden er globaliseret. Vi får flere invasive arter, som finder nye måder at tilpasse sig på, og det er et politisk spørgsmål, om man vil prioritere penge på at bekæmpe arter, som allerede har fundet sig godt til rette, eller skabe mere vild natur. Klaus mener, at idéen om invasive arter afspejler en paradoksal trang til at bekæmpe naturen for dermed at beskytte den. Den reelle problematik består for ham i idéen om det plejede landskab:

[...] i virkeligheden, hvis du spørger danskerne, så er en gul rapsmark næsten natur for dem. [...] Så jeg tror måske, vi skal have danskerne til at stoppe op og sige, at det gør måske ikke noget, at der er noget vildt en gang imellem. Vi er et meget, meget plejet landskab, og det, der kommer ind udefra, er vi fremmede over for.



Rømø Kirkeby, Vadehavet. Vadehavets næringsindhold og den stigende havtemperatur giver stillehavsøsters optimale levevilkår. I dag er det ikke muligt at kontrollere bestanden og udbredelsen af den. (Foto: Julie Krog Thornvig).

Klaus peger på, at natur bør ses som noget dynamisk, som ikke altid kan indrettes til vores fordel. Både han og Tanja udtrykker en slags pragmatisk accept af, at det er „sådan, naturen er“, at man må „få det bedste ud af det“, og at det ikke giver mening at sætte alle midler ind i bekæmpelsen af invasive arter som stillehavsøstersen.

Jespers østersforretning

Kogebogen om invasive arter *If you can't beat them, eat them!*² slår budskabet fast i titlen: Man må anvende det, man ikke kan overvinde. Det er et slagord, som den selvudnævnte østerskonge på Fanø, Jesper Voss, har taget til sig: „Jeg smagte på dem, og de var super lækre, tog nogle med hjem og tilberedte dem, og det var super lækkert, og så tænkte jeg: Det kan man nok godt lave lidt forretning ud af.“ I dag arrangerer Jesper østerssafarier, madlavningskurser og events om stillehavsøstersen. På revlerne i Vadehavet findes *M. gigas* i hobetal. De ligger i revlignende banker, og der er næsten ingen reguleringer på, hvor mange man som privatperson må tage. Og når det kommer til kommerciel aktivitet, har løsningen siden 2019 været en forsøgsordning udviklet af Fiskeristyrelsen, der gør det muligt at profitere på stillehavsøstersen, såfremt den er høstet efter skånsomme forskrifter. Ordningen har til formål „at nedbringe bestanden af stillehavsøsters“ og kræver en tilladelse fra Fiskeristyrelsen (Fiskeristyrelsen 2019). Grundet dens status som invasiv opstår der dermed muligheder for iværksættere på et marked, der ikke havde eksisteret, hvis ikke der var så mange østers, og hvis det ikke havde været fuldt ud legitimt at indsamle dem. Denne opportunistiske tilgang til østershøsten finder man også blandt de gæster, som tager med på de østerssafarier, Jesper arrangerer:

Det er den her overraskelse, når man går ud mod østersen. Man skal gå 1,2 km, før de første østers begynder at komme. [...] Men når vi så kommer derud, og de ligger der i millionvis, så går folk i selvsving: ‘Ej, vi skal bare have 10 med hjem’, og når de så går derfra, jamen, så slæber de jo to murerspande med alt, alt, alt for mange.

Jesper taler om, at stillehavsøstersen fremtræder som en uendelig ressource. Indsamlingen tilskyndes langt ud over, hvad der kan omsættes i eget konsum med forsøgsordninger som den ovennævnte, netop fordi de er kategoriseret som invasive. Ifølge Jesper tænker gæsterne ikke over, hvad de egentlig kan spise, men bliver bidt af at udnytte den forholdsvis lettilgængelige ressource. Hvis østersen derimod skal træde ind i en formel økonomi, hvor den i sig selv er en vare og ikke bare sælges som oplevelse, skal den igennem en langsommelig kvalitetssikringsproces, for at den ikke indeholder *E. coli*, salmonella og norovirus.³ Et par af prøverne skal hele vejen til Frankrig, og som Jesper pointerer, når østersens kvalitet ofte at blive væsentligt forringet, inden der kommer svar på, hvorvidt de er godkendte.

Til spørgsmålet om, hvorvidt man bør forsøge at udrydde arten, svarer han: „Jo, det burde man egentlig gøre, men det kan man ikke, altså, det er fuldstændig umuligt.“ Jespers udlægning af stillehavsøstersen er, som for så mange andre,

præget af en pragmatisk tilgang til dens tilstedeværelse. Den er her, den er umulig at fjerne, og den er godt i gang med at integrere sig i økosystemet såvel som i lokaløkonomien.

Kristian, Søren og skaldyrsvirksomhederne

På Venø i den vestlige Limfjord blev stillehavsøstersen anledning til, at en anden entreprenant øbo, Kristian, kunne starte østersfarmen og firmaet VenOysters. Han fortæller, at stillehavsøstersen gav ham muligheden for at starte egen virksomhed og adgang til restauranter, som ikke kan sælge den dyrere europæiske fladøsters. Siden har han udvidet sortimentet til at gælde begge østersarter samt hummer, hjertemusling og opdræt af fiskeyngel til udsætning. Da vi i forsommeren 2019 taler med ham, har han kapacitet til op imod 40.000 østers i anlægget.

I sine store, grønne tanke kan Kristian regulere vandets temperatur samt mængden af mineraler og næring. Herved sikrer han, at østersen ikke gyder og derved mister sin fasthed og falder i værdi. Ude i fjorden lever østers af at filtrere næringsstoffer fra havvandet, så når Kristian langsomt udskifter vandet i de store grønne tanke, vaskes sand, sygdomme og andre urenheder ud, og samtidig lægger det næringsfattige vand en dæmper på østersens vækst. Inden østersene ender i tankene, er de blevet håndplukket og sorteret i kategorier efter størrelse. På den måde kommer han uden om de problemer, som Jesper løber ind i, når stillehavsøstersen skal kvalitetssikres. Han håndopsamler østersen inden for reglerne, men opdrætter dem derefter længe nok til, at de er frie for sygdomme og har den rigtige størrelse. Efter Kristians egen mening var stillehavsøstersen en oplagt genstand for økonomisk udnyttelse:

Når vi har en ressource herude, som vi ikke udnytter til fulde, så kan vi jo lige så godt gøre det – og der er ingen tvivl om, at vi alligevel aldrig kommer til at leve uden stillehavsøstersen [...] man kan jo ikke støvsuge hele Limfjorden.

Netop størrelsen på stillehavsøstersen, som kan blive op til 30 cm lang, udgør et problem. Når de når en vis størrelse, kan de ikke længere sælges til de danske restauranter.

Søren, som er administrerende direktør for den væsentligt større skaldyrsvirksomhed Vilsund Blue baseret på Mors, ser dog anderledes på stillehavsøstersen. Vilsund Blue forhandler ikke stillehavsøsters, men limfjordsøsters, hvis habitat er blevet indskrænket, hvor stillehavsøstersen har vundet frem. Han fortæller desuden om stillehavsøstersens størrelse: „Problemet er, hvis de bliver alt for store, for så er der ikke så mange, som lige vil spise sådan en her.“ Søren henviser til de over 20 cm lange stillehavsøsterssskaller, som ligger på bordet foran ham på

kontoret på Mors. Det eneste potentielle marked for de forvoksede østers er Kina, men grundet handelspolitik er den mulighed lukket for nu. Det til trods har Kristian igennem det seneste halvandet år arbejdet ihærdigt på at få en eksportaftale på plads. Indtil da kasserer han de største stillehavsøsters i en bunke på stranden, frem for at smide dem tilbage i fjorden, hvor de kunne leve videre.

Netop den invasive status og uregerlige vækst betyder, at Vilsund Blue holder sig tilbage. Den kan ikke umiddelbart sælges som vare sådan som de almindeligt kendte limfjordsøsters. Søren uddyber:

Umiddelbart ser vi det mere som en trussel end en forretningsmulighed. Vi vil hellere, at de blev bekæmpet, end at det bliver noget kommercielt [...]. Vi ville være kedede af, hvis der pludselig bare var stillehavsøsters i Limfjorden.

Det giver mulighed for, at Kristians mindre virksomhed kan komme til. Ved at indfange, rense og opbevare stillehavsøstersene tilføjer Kristian en anden dimension til den invasive trussel foruden den oplevelsesøkonomiske: Den er nu også en attraktiv restaurantspise og luksusvare. En stor del af Kristians arbejde med østersen består derfor også i at overbevise detailkunder om stillehavsøstersens kvalitet.

For Søren er stillehavsøstersen noget, der truer en del af Vilsund Blues forretningsgrundlag, limfjordsøstersen, og han frygter, at en kommercialisering af stillehavsøstersen bidrager til dens udbredelse i Limfjorden. For Kristian derimod er stillehavsøstersen udgangspunktet for hele hans forretningsgrundlag. Kristians forhold til østersen er præget af en ressourcemæssig interesse afhængigt af østersens pris. Når østersen vokser sig for stor, har Kristian ingen sentimentalitet til overs for den art, som har lagt grunden for hans virksomhed, og indtil en eksportaftale med det kinesiske marked kommer på plads, og østersen på den måde kan vende hjem, vokser køkkenmøddingen på stranden på Venø.



Kristian fra VenOyster holder en østers fra opdræt. Med den stigende bestand af stillehavsøsters kan man nu profiterere på dem, både som råvare og naturoplevelse. (Foto: Linn Lyarsen).

Forvildede dynamikker

Vores feltarbejde viser, at stillehavsøstersen mødes med blandede følelser. Vores samtalepartnere ved, at østersen er introduceret og har konsekvenser for økosystemet, men de påpeger også stort set alle sammen, at det er præmissen for verdens globalisering, at sådanne udviklinger ses. De biologiske, sociale og økonomiske forståelser af arten forvikles over tid, og der er ikke længere tale om ensidige modsætningsforhold eller trusselsbilleder.

Når vi retter opmærksomheden mod de sammenfiltrede fortællinger, som opstår i kølvandet på menneskelige industriprojekter som dette, bliver vi opmærksomme på, hvordan lag af mellemartslige samspil giver anledning til nye utæmmede eller forvildede dynamikker. Nils Bubandt og Anna Tsing (2018) har

introduceret begrebet *feral dynamics* (forvildede dynamikker) for at begribe [...] de overlappende mere-end-menneskelige effekter, som sætter antropogene landskaber i bevægelse ud over den menneskelige intentionaltet og konstruktion“ (Bubandt & Tsing 2018:1, vores oversættelse). Begrebet kan med andre ord bruges til at forstå, hvordan menneskelige og mere-end-menneskeligt liv vikles ind i og udfordrer hinanden.

De forvildede dynamikker, der har bevirket stillehavsøstersens endelige etablering i de danske biotoper, er typisk for den slags ikke-domesticeret liv, der er til forhandling i (post)industrielle landskaber. Disse livsformer viser sig som ukrudtsagtige organismer, der forsøger at vinde indpas, hvor både menneskelig og ikke-menneskelig aktivitet allerede er etableret (op.cit.3). Reguleringen i Vadehavet og Limfjorden udfordres hermed af stillehavsøsters fra østersfarme i såvel indland som udland. Med denne skitsering af stillehavsøstersen gives altså et indblik i en antropocæn virkelighed, hvor forskellige former for liv er gensidigt påvirkende og til forhandling.

I forbindelse med studenterudstillingen på Moesgaard Museum ønskede vi at skildre, hvordan kategoriseringen af forvildede stillehavsøsters fra akvakulturprojekter som invasive ikke formår at belyse de mangeartede, sammenfiltrede og utæmmede relationer, som dyrkningen af *M. gigas* har givet anledning til. Udstillingen illustrerede dermed østersens historie og liv på en måde, som ofte træder i baggrunden i artens omtale som invasiv. For eksempel kunne Kristian, der bearbejder og raffinerer stillehavsøstersen som en hvilken som helst anden ressource, give os en forståelse af dyrets modstandsdygtighed og fremtidige potentiale.

Vi forsøger med andre ord ikke at forkaste kategoriseringen af østersen som invasiv, da dette er rammesættende for interaktionen med dyret og er årsag til, at mange af vores informanter kan identificere et økonomisk potentiale. Ligeledes er invasive arter et nyttigt begreb i naturforvaltningen, når målet er at opretholde biodiversitet eller særlige naturtyper, som kan blive truet af nye arter. Vores feltarbejde udstiller dog en dissonans mellem den retorik om de invasive østers, der findes i Miljøstyrelsens definition, og den drivkraft, der findes i en foranderlig biotop og mellem stillehavsøstersen og de menneskelige aktører. Vandkantens nye beboere tager ikke højde for nationale grænser. Flora og fauna, som vi troede tilhørte bestemte regioner, dukker op på steder, vi aldrig kunne have forestillet os. Arter bryder ud og trives på trods.

Vi ser et teoretisk potentiale i at anskue stillehavsøstersens tilstedeværelse i Vadehavet og Limfjorden som udtryk for en forvildet dynamik. Ved at undersøge de forvildede dynamikker har man ikke udelukkende biologiske *eller* sociale mekanismer for øje. Snarere tillader det en behandling af biologiske og sociale så-

vel som politiske og økonomiske konsekvenser af menneskelig industri og forvaltningspraksisser inden for en fælles ramme, som også tager højde for mere-end-menneskelig aktivitet. Når vi anskuer felten gennem denne optik, blegner definitionerne og kategoriseringen af andre arter, i takt med at stillehavsøstersen bliver indlemmet i nye mere-end-menneskelige projekter.

Stillehavsøstersens videre færd

Det endelige dilemma består i, hvorvidt kategoriseringen af stillehavsøstersen som en invasiv art er den rigtige beslutning ud fra et forvaltningsperspektiv. Halvandet år efter vores feltarbejde er stillehavsøstersen endnu kategoriseret som invasiv. Forsøgsordninger vedrørende opsamling af stillehavsøsters i Vadehavet er blevet forlænget og peger på, hvordan vi stadig er ved at lære bedst muligt at navigere i de store rev. Med andre ord er kampen mod den invasive art altså ikke ophørt. En mulighed kan være at kigge mod Holland, hvor stillehavsøstersen er blevet fjernet fra listen over invasive arter (Nehring 2011:13). Endnu er stillehavsøstersen i Danmark begrænset til Vadehavet og Limfjorden, men det er formentlig et spørgsmål om tid, før de eksemplarer, der er fundet langs de øvrige dele af den danske kystlinje, etablerer kolonier, som vi har set ved Vadehavet og i Limfjorden.

Sat på spidsen handler det antropocæne om, at vi må risikere vores velkendte verdensopfattelse for at sameksistere i rammerne af en „ny normal“, som tænker mennesket sammen med naturen. Accepterer vi som i Holland stillehavsøstersen som hjemmehørende art, vil det betyde, at man i forvaltningspraksis kan undersøge, hvorledes stillehavsøstersen bedst muligt integreres i omkringliggende økosystemer. I bedste fald kan de ressourcer, der benyttes til bekæmpe den, forvaltes anderledes og givetvis bruges på at forbedre levestandarderne for flere forskellige arter. En ny normal vil have indflydelse på den fortsatte bestandsregulering. Bliver lovene om stillehavsøsters mere permanente i stedet for forlængede forsøgsordninger, kan det få store konsekvenser for de små østersforetagender, som sikres et mere permanent livsgrundlag. I vandkantsdanmark ser vi, hvordan begrebet invasiv bevæger sig fra en abstrakt idé til konkrete initiativer i forsøg på bestandsregulering, der viser at have ringe effekt i et hav, der krydser landegrænser og biotoper (op.cit.13-14). Man kunne afsluttende spørge sig selv: Giver kategoriseringen af østersen som invasiv stadig mening, når et ud af tre lande, der grænser op til Vadehavet, ikke bekæmper stillehavsøsters som en invasiv art?

Noter

1. Artiklen har derudover modtaget bidrag fra Freja Orloff Mortensen, Emma Bøgh Larsen, Julie Krogh Thornvig, Linn Lykke Larsen, Sara Karlshøj og Silke Josefine Schmidt Rasmussen.
2. Udarbejdet af Miljøstyrelsen og Hotel- og Restaurantkolen i København (2019).
3. Norovirus, som især ophobes i østersen i sommermånederne, er endnu et tegn på menneskets spor i naturen. Jesper forklarer, at norovirus kommer fra spildevand, som udledes i de danske farvande.

Litteratur

- Bubandt, Nils & Anna Tsing
2018 Feral Dynamics of Post-industrial Ruin. An Introduction. *Journal of Ethnobiology* 38(1):1-7. <https://doi.org/10.2993/0278-0771-38.1.001>.
- Crutzen, Paul & Eugene Stoermer
2000 The Anthropocene. *Global Change Newsletter* 41:17-18. <http://www.igbp.net/download/18.316f18321323470177580001401/1376383088452/NL41.pdf>.
- Dalby, Simon
2013 Biopolitics and Climate Security in the Anthropocene. *Geoforum* 49:184-92. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2013.06.013>.
- Drinkwaard, Arie
1998 Introductions and Developments of Oysters in the North Sea Area. A Review. *Helgolander Meeresunter* 52:301-08. <https://doi.org/10.1007/BF02908904>.
- Haraway, Donna
2016 *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*. Durham, NC: Duke University Press.
- Haraway, Donna, Noburo Ishikawa, Scott Gilbert, Kenneth Olwig, Anna Tsing & Nils Bubandt
2015 Anthropologists Are Talking. About the Anthropocene. *Ethnos* 81(3):535-64. <https://doi.org/10.1080/00141844.2015.1105838>.
- Kirksey, Eben & Stefan Helmreich
2010 The Emergence of Multispecies Ethnography. *Cultural Anthropology* 25(4):545-76. <https://doi-org.ep.fjernadgang.kb.dk/10.1111/j.1548-1360.2010.01069.x>.
- Kristensen, Per & Niels Pihl
2008 Blåmuslinge- og stillehavsøstersbestandene i det danske Vadehav efteråret 2007. DTU Aqua-rapport 181-08:30.
- Latour, Bruno
2014 Agency at the Time of the Anthropocene. *New Literary History* 45:1-18.
- Lewis, Simon & Mark Maslin
2018 *The Human Planet. How We Created the Anthropocene*. London: Penguin Books.
- Mastnak, Tomaz, Julia Elyachar & Tom Boellstorff
2014 Botanical Decolonization. Rethinking Native Plants. *Environment and Planning D. Society & Space* 32(2):363-80. [doi:10.1068/d13006p](https://doi.org/10.1068/d13006p).

- Ravn, Hans
2015 Invasive arter. En tematisk udredning. IGN Rapport. Frederiksberg: Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.
- Rüttinger, Lukas, Dan Smith, Gerald Stang, Dennis Tänzler & Janani Vivekananda
2015 A New Climate for Peace. Taking Action on Climate and Fragility Risks. Executive Summary. The European Union Institute for Security Studies.
- Steffen, Will, Paul Crutzen & John McNeil
2007 The Anthropocene. Are Humans Now the Overwhelming the Great Forces of Nature? *Ambio* 36 (8):612-21. DOI: 10.1579/0044-7447(2007)36[614:taahno]2.0.co;2.
- Tsing, Anna, Jennifer Deger, Alder Keleman & Feifei Zhou
2020 Feral Atlas. The More-Than-Human Anthropocene. Stanford: Stanford University Press.
- Zalasiewicz, Jan, Mark Williams, Will Steffen & Paul Crutzen
2010 The New World of the Anthropocene. *Environmental Science & Technology* 44(7):2228-31. <https://doi.org/10.1021/es903118j>.

Onlinekilder

- Christensen, Helle & Ingrid Elmedal
2007 Den invasive stillehavsøsters, *Crassostrea gigas*, i Limfjorden. Inddragelse af borgere og interessenter i forslag til en forvaltningsplan. DFU-rapport nr. 170-07. Danmarks Fiskeriundersøgelser, afd. for Havøkologi og Akvakultur. https://www.klimatilpasning.dk/media/297099/170-07_den_invasive_stillehavs_sters_i_limfjorden.pdf. Læst 22.6.2020.
- Fiskeristyrelsen under Ministeriet for Fødevarer og Fiskeri
2019 Fiskeristyrelsen genåbner nu forsøgsordningen for håndopsamling af stillehavsøsters i Vadehavet. <https://fiskeristyrelsen.dk/nyheder-og-presse/nyhedsarkiv/2019/august/fiskeristyrelsen-genaabner-nu-forsogsordningen-for-haandopsamling-af-stillehavsoesters-i-vadehavet/>. Læst 28.1.2021.
- Miljøstyrelsen under Miljø- og Fødevareministeriet
n.d. Effekter af invasive arter. <https://mst.dk/natur-vand/natur/national-naturbeskyttelse/invasive-arter/hvad-er-invasive-arter/effekter-af-invasive-arter/>. Læst 22.6.2020.
- 2019 If You Can't Beat Them Eat Them. Opskrifter med invasive arter. Et samarbejde mellem Miljøstyrelsen & Hotel- og Restaurantskolen i København. <https://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2019/12/978-87-7038-129-1.pdf>. Læst 22.6.2020.
- Nehring, Stefan
2011 NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet – *Crassostrea gigas*. Online Database of the European Network on Invasive Alien Species – NOBANIS. www.nobanis.org. Læst 2.12.2019.
- Nyquist, Jon
2015 Ways of Contextualizing Cane Toads. Invasive Species and Community Engagement in the Making. In: A. Tsing (ed.): *Wreckage and Recovery. Exploring the Nature of Nature. More-than-Human*. AURA Working Papers, 2. <http://anthropocene.au.dk/working-papersseries/>.

- Serritslev, Lars
2017 Invasiv art. Den Store Danske på lex.dk. https://denstoredanske.lex.dk/invasiv_art.
Læst 22.6.2020.
- Skov- og Naturstyrelsen under Miljøministeriet
n.d. Invasive arter. Stillehavsøsters eller Japansk østers (*Crassostrea gigas*). https://mst.dk/media/116410/fakta_stillehavsoesters.pdf. Læst 22.6.2020.
- Waters, Colin, Jan Zalasiewicz, Colin Summerhayes, Anthony Barnosky, Clément Poirier, Agnieszka Galuszka, Alejandro Cearreta, Matt Edgeworth, Erle Ellis, Michael Ellis, Catherine Jeandel, Reinhold Leinfelder, John McNeill, Daniel Richter, Will Steffen, James Syvitski, Davor Vidas, Michael Wagreich, Mark Williams, An Zhisheng, Jacques Grinevald, Eric Odada, Naomi Oreskes & Alexander Wolfe
2016 The Anthropocene Is Functionally and Stratigraphically Distinct from the Holocene. *Science* (American Association for the Advancement of Science). DOI: 10.1126/science.aad2622.